



Bulletin european

Anul IX, nr. 88

Februarie 1982

Noi Tracii

Fondator: Prof. Dr. Josif Constantin Drăgan

MIGRAȚIUNILE, INTRE MIT ȘI REALITATE

Franco Crevatin

Din motive de spațiu, dar și necesitate, prezint într-o formă foarte concisă câteva considerații privitoare la problema istorică a migrațiilor, fapt social și cultural foarte important.

Deplasarea unor grupuri umane compacte este un fapt comun, și de aceea poate fi obiectul unei clasificări tipologice, adică se poate încerca încadrarea sa într-o schemă structurală comună cu fenomenologiile istorice sau aflată în parte la baza acestora. Se poate, dar nu e neapărat necesar. Singura considerație faptică - mai mult intuitivă - e că de cele mai multe ori se pun în mișcare grupuri sociale care dețin moduri de producție mobile (de exemplu, un grup de crescători de animale).

În general termenul *migrațiune* se folosește pentru a indica deplasarea unei întregi societăți sau a unei părți considerabile. Altfel se recurge la ex-



ANTIGUOS PUEBLOS EUROPEOS
MIGRACIONES, INTER RELACIONES

16-19 de NOVIEMBRE 1981



FUNDACION EUROPEA DRAGAN

Sala del Symposium: Paseo Marítimo,
Calle Villa Dragan 4 PALMA DE MALLORCA



presii mai mult sau mai puțin ambigue, de exemplu *infiltrație*, deplasarea unor grupuri puțin numeroase. *Migrațiune*, *infiltrație*, *deplasare* se folosesc și pentru fenomene a căror finalitate nu se vede sau nu se cunoaște, de exemplu, când o colectivitate abandonează totul pentru a scăpa de un pericol iminent. În schimb, când scopul este clar, se vorbește de *colonialism*, *expansiune*, *imperialism* etc. Nu pun la îndoială utilitatea acestei terminologii și mă limitez la semnalarea faptului că *migrațiune* e o noțiune asociată adesea unor fenomene demografice de mare amploare și lipsite de o motivare clară. În acest sens, migrațiunea e un mit, fie că înseamnă o poveste poetică și ambițioasă urzită în jurul unui sâmbure de adevăr, fie că îl interpretăm în termeni structurali ca semn cultural articulat ce dezvăluie concepțiile autorilor săi.

Folosirea regulată a conceptului de migrațiune ca parametru istoriografic se justifică lingvistic și își are originile în secolul al XIX-lea, odată cu descoperirea unității indo-europene. Raționamentul era cam acesta: Multe limbi indo-europene s-au impus în regiuni unde se vorbeau cu siguranță alte limbi. Prin urmare la o anumită dată și în împrejurări nu tocmai clare s-a produs o suprapunere etnico-lingvistică, și ea nu se poate explica decât printr-o migrațiune.

Ar fi o greșală să credem că numai lingviștii - mai exact, o parte din ei - au adoptat această concepție, întrucât arheologi iluștri ca Gordon Childe au susținut și ei cu toată tăria opinia lingviștilor, tratând probleme ce nu erau de competența lor. Astăzi, pentru motive pe care din lipsă de spațiu nu le putem prezenta, situația s-a schimbat total și mulți arheologi refuză ideea de migrațiune ca rezolvare simplă și comodă a unor probleme complicate, precum și problematica lingvistică în ansamblu. Au dreptate în privința primului punct, dar nu și pentru al doilea.

Vom discuta separat aceste două aspecte.

1. Migrațiunea nu poate fi o explicație comodă și expeditivă pentru complicatele aspecte ale schimbărilor lingvistice și culturale. E vorba de un fapt evident, căci de multe ori cercetătorii se găsesc în fața unor masive deplasări de populație care totuși nu au influențat în profunzime structurile lingvistice și culturale în teritoriul ocupat. Un exemplu concludent poate fi prezența Hunilor, în Europa, în sec. V d.H. Singurele cuvinte de origine hună păstrate în izvoare sunt *kamon*, bere preparată din orz, *medu*, hidromel, *strava*, banchet de înmormântare, dar ele au un etimon indo-european foarte clar și le considerăm hune, numai pentru că erau folosite în armata Hunilor. Cât privește numele lui Attila, acesta ar putea fi de origine germanică. Ținând seama de cele arătate mai sus cu privire la aspectul demografic al conceptului de migrațiune, trebuie admisă posibilitatea unor deplasări de populații și atunci când, cel puțin deocamdată, lipsesc dovezile arheologice. Dovezile lingvistice valorează cât și un strat din săpăturile arheologice. Voi prezenta mai departe un exemplu care n-a fost încă relevat de specialiști.

2. Nici un cercetător nu poate trece cu vederea rezultatele obținute în disciplinele învecinate, altfel eforturile ermeneutice rămân mutilate și prea sărace. Exemple în acest sens găsim în istoria relațiilor metodologice între arheologi și lingviști, plină de insuccese deosebit de semnificative. Necesitatea dialogului interdisciplinar nu exclude însă autonomia fiecărei științe, specificitatea obiectului ei. De exemplu, arheologul, când se găsește în fața unor fapte de limbă nu e obligat să-și însușească problematica lingvistică. Faptul că o populație ce vorbea o limbă indiană a invadat teritoriul Panjabului și că de acolo s-a extins mai departe trebuie avut în vedere de arheolog, dar nu trebuie să condiționeze meseria lui, căci un fapt arheologic nu poate fi judecat în funcție de criteriul: indo-european sau ne-indo-european? De asemenea arheologul nu are dreptul să ceară de la lingvist datări exacte. Cu toate acestea, trebuie subliniat caracterul concret al dovezilor lingvistice. Nu e vorba de opinii, ci de fapte, și anume fapte *sui generis*, adesea mai sărace decât le-am dori, și totuși elocvente. A susține, de exemplu, că în Grecia înainte de limba greacă s-au vorbit limbii ne-indo-europene înseamnă a recunoaște existența unui fapt din care decurg anumite concluzii pe care nu le putem ignora.

Cine migrează? Răspunsul automat e că migrează vorbitorii și nu limbile. Experiența ne învață că un fenomen lingvistic, de ex. u n sufix - e de ajuns să ne amintim succesul extraordinar al lat. *-arius* - sau grupuri de fenomene lingvistice se pot răspândi, dar la bază se află desigur interacțiunea socială a vorbitorilor. Firește, nu trebuie subestimat rolul limbii în procesele de comunicare, căci interacțiunea nu este aprioric un raport social sau demografic de egalitate. Interacțiunea *in praesentia* este un fenomen inevitabil în societățile ce nu cunosc mijloace de comunicare în masă.

Împreună cu vorbitorul, înțeles ca sumă de factori sociali, migrează nu un cod lingvistic, ci un repertoriu care cuprinde una sau mai multe limbi, precum și atitudini diferențiate față de uzul lingvistic. Mă refer la fapte foarte banale, de exemplu, în cultura indiană din epoca vedică, registrele lingvistice erau diferențiate în raport cu diversitatea textelor, astfel că registrul în care

au fost compuse imnurile religioase era diferit de registrul altor texte. Trebuie să admitem, măcar în principiu, fidelitatea față de propriul cod, care se traduce în comportamente specifice, în situațiile de bilingvism și diglosie. Bine înțeles e greu să ne pronunțăm cu privire la situații din antichitate și preistorie. Pe de altă parte nu trebuie subestimat nici faptul că ne sunt cunoscute foarte multe limbi de tip indo-european și că acestea au înăbușit de regulă idiomurile autohtone. De altfel se cunoaște conotația culturală negativă a termenilor care desemnează, în anumite limbi, pe străini, cf. *gr. barbaros*.

Clasificarea contactelor dintre limbi se poate face cu ajutorul noțiunilor de bilingvism și diglosie. Simplificând lucrurile putem spune că, fiind date două limbi A și B, se numește bilingvism situația în care A și B pot fi folosite amândouă în același context și cu același scop, în timp ce diglosia e situația în care folosirea uneia din limbile A sau B e condiționată de context și de scopuri. Condiționarea implică totdeauna ierarhizarea codurilor. Totuși în general ierarhizarea e un fenomen destul de obișnuit, căci contactul dintre două limbi are loc în cadrul contactului dintre două culturi. Două culturi și două societăți se confruntă și se judecă.

Transformarea lingvistică înseamnă rupura unui echilibru comunicativ dintre două sau mai multe coduri în cadrul unei societăți. Mecanismul schimbărilor e complicat, așa cum va rezulta poate din următorul exemplu. În urma extinderii intereselor politice și economice ale Veneției către Istria, s-au creat contacte stabile între dialectul venețian și dialectele istriene, ce aparțin unui tip lingvistic nordic, diferit de cel venețian. Între secolele al XIII-lea și al XV-lea a existat în Istria, pe lângă numeroase fenomene de interferență lingvistică, o situație de bilingvism între registrul înalt venețian și limba vorbită istrieană, bilingvism imperfect, căci era practicat mai mult de Istrieni. După sec. al XV-lea situația s-a schimbat radical, dar nu brusc, pentru trei motive, și anume creșterea prestigiului Veneției, scăderea demografică provocată de ciumă și războaie și apariția limbii italiene ca mijloc de comunicare culturală. Ca urmare italiana tinde să preia registrul înalt, în timp ce dialectul venețian capătă rolul de registru al limbii vorbite. Și astfel bilingvismul venețian-istriean se transformă în diglosie și presiunea constantă și tot mai mare exercitată asupra dialectelor vorbite de băștinași limitează din punct de vedere social folosirea acestora din urmă. Procesul se desăvârșește prin înlocuirea istrienei cu venețiana în aproape toată Istria.

Exemplul acesta e interesant fiindcă dovedește că o transformare lingvistică se poate produce și fără migrație. Prezența fizică a Venețienilor în Istria n-a fost niciodată importantă. Desigur fenomenul discutat se explică și prin factori de altă natură, de exemplu prezența unor structuri statale, de neconceput în preistorie.

Așadar este o necesitate metodologică să insistăm asupra caracterului socio-cultural al schimbărilor lingvistice. De altfel aceasta este o consecință a proprietății limbii de a fi o *tehnică* de comunicare și de interacțiune între oameni și un *atribut* cultural.

(urmare in numărul viitor)

L'ORGANON LOGIQUE EN DACIE

de Eugen Fruchter, Gabriel Mihaescu

En valorisant les sources littéraires, épigraphiques et archéologiques, on peut démontrer l'existence chez les Thraco-Gètes non seulement de «sapientia», mais aussi d'un système de pensée philosophique incipiente, avec certains de ses aspects sous-jacents: la logique, l'éthique, l'esthétique, la philosophie de la nature, la politologie, la conception juridique.

L'étude de ce moment peu connu dans l'histoire de la philosophie universelle a sollicité une analyse synchronique et diachronique de l'ambiance philosophique, des influences des écoles philosophiques renommées (ionienne, pythagorique, mégarique, platonicienne, péripathétique, stoïque, cynique, hédoniste et romaines), sur la pensée des Thraco-Gètes. Il en résulte, en même temps, quelques coordonnées fondamentales de l'originalité et de la personnalité des conceptions thraco-gètes, ainsi que de la pérennité de certaines valeurs dans la culture du peuple roumain, héritier de celles-ci.

Une étude comparative des informations sur l'activité philosophi-

que et l'intérêt pour la logique sur le territoire de la Roumanie - d'une part, ainsi que sur les philosophies orientales, grecques et romaines - d'autre part, nous relève quelques noms de penseurs authentiques de type présocratique tels: Zamolxis, Décénée et d'autres. Ce qui nous a aidé à cet égard ont été les informations concernant l'influence des conceptions philosophiques grecques, égyptiennes et orientales sur la pensée des Gêto-Daces, ainsi que la véhiculation de certaines idées allogènes du monde gréco-romain et du dehors, véhiculation réalisée par les personnalités qui ont écrit et qui ont vécu quelque temps chez nous: Criton, Ovide, Dion Chrysostome, Trajan, Balbus, les érudits de Callatis: Démétrios - géographe renommé, Héraclide surnommé Lembos - devenu historien de la pensée, grammairien et biographe dans l'Égypte lagide, Istros - l'esthéticien, Thalès - le rhéteur, probablement Sylenos - le rhéteur, le biographe Satyros - «le Péripathétique», ainsi que d'autres représentants de la culture grecque sur le ter-

ritoire gétique de Dobroudja. Nous avons de même des renseignements sur les exposés et sur les leçons données par le médecin public Dioclès de Cyzique, dans le gymnase d'Histria. Il existe aussi l'information de Xénophon sur l'importation, dans la Grèce Pontique, de certains papyrus à contenu philosophique ou littéraire, importation qui accompagnait l'importation des produits exotiques ayant pour destination le territoire thraco-gétique.

On a émis l'hypothèse d'une infiltration de la pensée philosophique milésienne, qui se place au début de l'histoire de la philosophie européenne réalisée d'abord à Histria - la colonie de Milet dans l'Asie Mineure - et ensuite dans d'autres espaces géographiques de l'Europe. Notons encore que Tomi était la colonie de Milet et on ne peut pas oublier la remarque étonnante de Porphyre qui nous renseigne que Zamolxis - qui avait appris à Pythagore à rechercher les phénomènes des cieux - «était nommé aussi Thales». A son tour, Callatis - la colonie de l'Héraclée Pontique, ayant des institutions pareilles à celles des autres cités mégariennes - ne pouvait pas ne pas bénéficier de la logique et de la philosophie de la fameuse école des Mégariens.

Dans «Vies des sophistes», Philostrate nous offre l'information directe sur la pénétration des idées philosophiques et logiques de Platon et aussi des Pythagoriciens et des stoïques dans le monde thraco-gétique, ainsi que sur la circulation des livres: «Phaidon» de Platon et «Contre l'Ambassade» de Démosthène.

L'influence du monumental

ouvrage de la pensée antique - la philosophie d'Aristote - est trahie non seulement par le fait que le Stagirite connaissait la pensée politique démocratique de Histria et les mœurs des Agathirsès de la Transylvanie Centrale, mais aussi par le fait que Satyros le Callatien était surnommé «le Péripathétique» - ce qui démontre son appartenance à l'école d'Aristote, le créateur de la science de la logique. En même temps, Héraclides Lembos était préoccupé des problèmes de logique, le soi-disant raisonnement «lembeutique», peut-être lié à la rhétorique, car le mot nous paraît un symbole signifiant «navire (bateau) de guerre doué d'un éperon d'attaque». Démétrios de Callatis, ainsi que Héraclide de Callatis, sont mentionnés par Diogène Laërce parmi les philosophes reconnus.

En même temps, dans une autre cité de la Moésie Inférieure - Marcianopole, régnait «Maximus, qui provenait d'une famille modeste (pauvre), mais qui avait étudié, tout sa vie, la philosophie».

L'attention qu'Aristote a accordée à nos régions (dans «La Politique», «Les Problèmes», «Les Météorologiques», «L'Histoire des animaux», «La Naissance des animaux», et «Récits merveilleux»), ainsi que les nombreuses informations sur la logique aux Daces, tout cela nous mène à la conclusion qu'il y a un substrat logique de la compréhension par les Géo-Daces de l'Organon d'Aristote.

D'une très grande importance dans l'influence de la philosophie grecque - qui a synthétisé aussi, comme l'on sait bien, la pensée orientale - sur les conceptions sur la vie et sur l'homme de nos aïeux, c'est la pensée

pythagorique dont les liens et les ressemblances par rapport à celle de Zamolxis, ont été signalés par beaucoup d'écrivains comme Hellanicos, Hérodote, Strabon, Clément d'Alexandrie, Origène, Porphyre, Jamblique, Diogène Laërce et Enée de Gaza. En corroborant les données certaines sur les préceptes de Zamolxis et l'analyse de la philosophie de Pythagore de Samos - celui qui a introduit le terme de «philosophe» - on peut reconstituer le système philosophique zamolxien, qui a eu le plus grand écho dans la spiritualité des Géo-Daces. D'ailleurs, cette modalité d'étude est utilisée aussi à la reconstitution d'autres systèmes philosophiques orientaux et grecs dont on n'a plus de textes. Il est très intéressant le fait que même la reconstitution de la conception de Pythagore, opérée par les historiens de la philosophie, a été faite encore d'après un fragment d'Hérodote sur Zamolxis. On peut de même procéder d'une autre manière, d'autant plus que Hérodote et Hellanicos suggèrent l'antériorité de Zamolxis par rapport à Pythagore, ce qui conduirait aussi à l'admission d'une influence inverse.

Certains auteurs antiques, tels Platon dans «Charmides», Josèphe Flavius dans «Antiquités judaïques» et Diodore de Sicile dans «Bibliothèque historique», nous suggèrent la méthode de la comparaison de sorte qu'une telle comparaison détermine Origène à joindre Zamolxis au philosophe Epictète.

Il est significatif que parmi les nombreux auteurs qui ont remarqué la sagesse, l'intérêt pour la philosophie et le niveau spirituel atteints par les habitants de l'espace carpatho-danubien, se situent aussi

les grands philosophes; Aristote, Apulée, Athénée, Porphyre, Galien, Xénophon. Dans son dialogue «Charmides» Platon met en lumière les principes dialectique de la conception du Thrace Zamolxis, l'unité du corps, les rapports entier-partie et cause-effet, l'analyse multiple des phénomènes. En analysant le texte, on peut remarquer, que les médecins influencés par la conception de Zamolxis introduisaient de nouveau en Grèce les préceptes déontologiques hippocratiques, ignorés justement par les Grecs: le traitement de l'organisme comme une unité, l'humanisme et le démocratisme du médecin.

Nous estimons qu'une manière de traitement exhaustif de l'histoire de la logique doit envisager en même temps l'histoire de la pensée logique (ou de l'usage de la logique) et l'histoire de l'étude de l'instrument logique, les deux coordonnées étant également présentes dans la pensée des Thraco-Gètes. C'est ainsi qu'Origène considère que les Gètes se situent parmi les peuples les plus sages. Jordaneş écrivait sur les Gètes de la manière suivante: «Ils ont toujours été supérieurs à tous les barbares et presque égaux aux Grecs», tandis que Valère Maxime faisait une telle affirmation: «C'est à juste titre que le peuple des Thraces aspirait au qualificatif de peuple sage».

Une contribution importante au développement de la pensée logique des Thraco-Gètes a eu, sans nulle doute, l'intérêt de ceux-ci pour les mathématiques - attesté par les recherches archéologiques et par l'influence des Milésiens et des Pythagoriciens, qui se sont occupés du raisonnement déductif et de la démonstration en mathématiques. A

cet égard, on peut encore parler de leur intérêt pour les sciences naturelles, selon les affirmations de Strabon, Lucien, Porphyre et Jordanes.

Beaucoup d'autres Antiques signalaient une certaine préoccupation des Thraco-Gètes pour les problèmes de droit. Il ne faut pas oublier ni l'apport de leur «science des bons mots» - élogiée par Platon et Apulée - ni l'activité de certains rhéteurs et historiens de la pensée, activité déployée dans les cités de l'ouest du Pont-Euxine.

En même temps, le progrès de l'instrument logique et de la réflexion de l'homme sur la structure de sa propre faculté de raisonnement, a été influencé, de même, par l'accès à la science de la logique à laquelle ont contribué aussi les cités pontiques avec leurs formes gymnasiales en tant qu'instruments de liaison avec le pays d'origine de cette science. C'est à Cyzique ou dans d'autres villes de l'Asie Mineure que se sont formés les jeunes érudits des villes nord-pontiques. Clément d'Alexandrie nous dit que les Gètes «ont ressenti les grands bienfaits des hommes érudits qu'ils ont estimés», étant «des barbares qui ont goûté, eux aussi, la philosophie». Le philosophe platonique Celsus, cité par Origène, place les Gètes parmi «les peuples très sages» et aussi d'autres Thraces: les Odrises et les Samothraces. Hesychios d'Alexandrie affirme que Zamolxis a propagé des enseignements sur une vie plus sage que celle des Grecs, fait admiré aussi par Théodorète de Cyrène et par Platon. Ce dernier présente les enseignements d'un apprenti de Zamolxis. Le paragraphe démontre la solidité de la pensée logique des Thraces zamolxiens, leurs

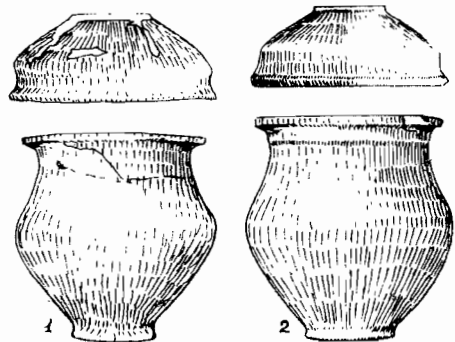
soins d'éviter les fautes et l'utilisation de la loi de la raison suffisante.

Jordanes s'inspirant de «L'Histoire des Gètes», écrite en Dobroudja au I-er siècle par Dion Chrysostome, mentionne directement que les Gètes «n'ont pas été dépourvus donc de gens qui leur enseignent la philosophie» et que Décéné «remarquant leur plaisir de suivre ses conseils, ainsi que leur intelligence, les a initiés presque à tous les domaines de la philosophie /.../ leur a enseigné la logique, les rendant par cela supérieurs aux autres peuples en ce qui concerne la pensée /.../ Quelle grande satisfaction donc de voir que des gens si braves s'intéressent aux doctrines philosophiques!»

Dans l'oeuvre de Frontinus on trouve un exemple direct d'application de la logique figurée (métaphorique) chez les Daces.

Mais il ne faut pas omettre ni la contribution au développement de la logique de certains Thraces, tels le stoïque Dyonisios Thrax, le créateur de la grammaire.

Tous les problèmes abordés -contenant beaucoup d'espèces et de stades de la science de la logique - nous conduisent persuasivement à la conclusion qu'il est nécessaire d'y consacrer un chapitre adéquat dans les traités d'histoire de la logique roumaine.



CONTINUITATEA NOASTRĂ IN LIMBĂ ȘI IN CONȘTIINȚĂ

Florea Costache

Vom sugera mai jos câteva soluții de filologie românească, legate de continuitatea noastră istorică aici la gurile Dunării.

Continuitatea noastră ca neam este demonstrată competent de istorie pe bază de limbă, fondul nostru principal de cuvinte fiind de origine dacă și romană. Aici vom aborda mai întâi o problemă de filologie și anume vom aminti o preocupare mai veche a filologilor noștri, privind transformarea lui *l* intervocalic latinesc în *r* românesc. Iată câteva cuvinte: *boletus*, -i - burete, *coelum*, -i - cer, *dolor*, -oris - durere, *gelu*, -us - ger, *malus*, -i - măr, *mel*, *mellis* - miere, *mola*, -ae - moară, *mulier*, -eris - muiere, *pulex*, -icis - purice, *pilosus*, -a, -um - păros, *sol*, *solis* -soare, *salutare* - sărutare.

Transformarea lui l intervocalic în *r* s-ar fi produs sub influența foneticii dace. Câteva exemple sunt edificatoare: *Donaris*, *Tiros*, *Piretus*, *Maris*, *Ordesos* etc. Aici *r* intervocalic este caracteristic limbii curente dace.

Latinitatea limbii române iese mai bine în evidență din scrisul cu litere latine. Intervine însă un neajuns : folosirea din mod nefericit a literei *î* în *i*.



Dacă s-ar folosi în interiorul cuvântului *î* din *a*, latinitatea ar ieși și mai clar în evidență. Să luăm câteva exemple:

campus,-i - cîmp - câmp, canis,-is - cîine - câne, canto,-are - a cînta - a cânta, mane - mîne - mâne, manus,-us - mîna - mână, panis,-is - pîne - pâne.

Și ca ideea să fie completă, subliniem că folosirea verbului *sunt* e mai indicată decât *sînt*. E mai justificat din punct de vedere filologic și mai literar.

Ideal e nu să vulgarizăm limba, ci să-i creiem posibilități de exprimare în forme și dimensiuni cât mai evolute:

Las vouă moștenire

Creșterea limbii românești

Și a patriei cinstire.

Vocala *î* nu este nici *dacă*, nici *latină*. Este indicat deci să i se rezerve locul pe care l-a avut în ortografia anterioară, *un loc periferic*. Cu timpul va dispărea din fonetica română.

Mă întreb dacă scrierea lui *z* nu ar fi mai bine să se facă din *d*, cu virgulă la subsol (*d*). Dealtfel, acest mod de a scrie a fost folosit la Româniă justificarea stă în faptul că multe cuvinte românești derivă din cuvinte latinești care încep cu *d*: ziua - dies,-ei, zeiță - dea,-ae, zecimal - decima, zece -decem, zic - dico.

Desigur, în decursul timpului, cuvintele au suferit transformări fonetice, uneori chiar radicale, mai ales topicele. Ulterior denumirea orașelor sau comunelor, s-a schimbat în mai multe rânduri. Un exemplu ni-l oferă Roșiorii de Vede. În timpul geografului Ptolemeu, mai precis în harta lui Ptolemeu, acest oraș s-a numit Pinum, în 1385 pelerinii germani Peter Sparnau și Ulrich von Tennst ädt l-au numit Russenart, cronicile românești Rușii de Vede, deși în vorbirea curentă se pronunță Ruș, fără *i* și fără de Vede. Rusch semnează și harta nemțească alăturată, iar din 1838 s-a numit Roșiorii de Vede - la îndemnul lui N. Bălcescu.

Orașul Roșiorii de Vede, deci, este o veche așezare dacă. S-a numit mai întâi Ruș. Poate chiar Rușeva. S-a continuat și s-a dezvoltat sub stăpânire romană - fiindcă prin săpăturile făcute în ultimul timp, au ieșit la iveală relicve de o importanță covârșitoare pentru trecutul îndepărtat al acestor plaiuri, dar și pentru problema continuității noastre istorice, începând cu acel tezaur de la Peretu din secolul al IV-lea î.H., mai precis dintre Peretu și Roșiorii de Vede și continuând cu o monedă de o rară frumusețe numismatică din timpul împăratului Nero descoperită tot aici sau cu vase de lut, pe fundul cărora sunt însemnate reclame ale meșterului olar, într-o limbă care amintește de primele începuturi de trecere spre limba pe care o vorbim: *Aurelius Silvanus fecit patelam bonam*.

Limesul Transalutanus, din vestul orașului Roșiorii de Vede, numit aici Drumul lui Traian, în mare parte ruinat de tractoare, dar care apare mult în evidență în harta austriacă din 1790, alăturată în fotocopie, a fost cunoscut de Badea Cârțan în 1877, când, ca voluntar pentru războiul cu Turcii, își făcea stagiul militar aici. Impresionat de măreția acestui drum, s-a hotărât să meargă până la capătul lui - adică până la Roma.

Dar mai semnificativă este atitudinea țăranilor de pe Valea Călmățuiului din Băsești. Când ajungeau în dreptul lui, opreau carele înainte

de a-l trece și la dus și la întors și privind cerul cu stele, pe care era întinsă ca o pânză Calea Lactee, căreia îi spuneau tot Drumul lui Traian, își aduceau cu evlavie aminte de ceea ce au fost și de ceea ce trebuie să rămână. Brodau pe această temă apoi întâmplări miraculoase, ca acelea de care se vorbește în următorul fragment de colind:

Și mi l-a lucrat
Traian împărat
Mult s-a bucurat
Când l-a terminat
Și Domnul de Sus
În gând și-ar fi pus
Să facă un drum
Din nor și din fum
L-a făcut pe cer

L-a numit la fel:
Drumul lui Traian.
Drumul lui Traian
L-a făcut cu drag
Pentru împărat
Pentru pomenire
Și pentru salvare (?)
Că mult l-a iubit
Și l-a ocrotit.

Iată dar câteva dovezi despre latinitatea noastră și despre continuitatea noastră pe aceste plaiuri încă dintru început.



Interviurile noastre

de vorbă cu prof.univ. Radu Florescu

Inaugurăm cu numărul acesta o rubrică de Interviuri. O primă serie va fi consacrată opiniilor pe care redacția noastră le-a putut culege de la participanții români și străini la cel de-al III-lea Simpozion Internațional de Tracologie (Palma de Mallorca, 16-19 noiembrie 1981). Am încercat, prin întrebările noastre să aflăm ce gândesc despre tracologie, despre bazele, metodele, rezultatele și perspectivele ei) atât specialiști, cât și cercetători din diversele domenii aferente tracologiei. Cum e și firesc, răspunsurile reflectă concepția autorilor despre istoriografie în genere, despre ideile actuale în studiul istoriei și preistoriei, despre locul și rolul științei românești în Europa și în lume.

Incepem cu impresiile și gândurile pe care ni le-a împărtășit Radu R. Florescu, profesor la « Hellenic College» din Boston.



Sunt la un prim contact cu tracologia prin intermediul acestui bogat și extrem de interesant simpozion, având deci în față un vast orizont fascinant.

Il admir pe prof. dr. J.C. Drăgan pentru generozitatea cu care organizează și finanțează asemenea reuniuni internaționale ale specialiștilor de diverse profiluri (lingviști, arheologi, numismați, folcloriști etc.) ale căror studii converg spre a lumina din diverse unghiuri problema atât de însemnată a istoriei Tracilor.

Am constatat că părerile mele coincid cu ale prof. dr. J.C. Drăgan în ce privește nevoia de mai multă literatură istorică de popularizare, adică de efort spre a face să pătrundă în conștiința oamenilor marile adevăruri și înțelepciunea trecutului. Vă dau ca exemplu în acest sens soarta cărților mele de strictă specialitate, apărute într-un tiraj de aproximativ 3000 de exemplare.

Am putut observa multă ignoranță în privința istoriei Românilor, precum și multe idei greșite, mai ales datorită versiunilor cu iz senzational despre «Dracula». Am hotărât atunci să folosesc acest titlu «Dracula», ca pornind de la filmele pe această temă, să ajung la legendele gotice și mai ales să explic într-o manieră larg accesibilă adevărul despre acest personaj eroic al istoriei românești, simbolizând dăruirea în lupta pentru libertatea poporului său. Cartea a cunoscut până acum 6 ediții (1 milion de exemplare) și a fost tradusă în 7 limbi, inclusiv japoneză. În același scop, al adevărului istoric larg difuzat, am ținut numeroase expuneri la televiziune și conferințe în mai toate statele americane.

Revenind, cred că adevărurile istoriei nu trebuie circumscrise doar la sfera specialiștilor, datoria noastră fiind și aceea de a le difuza în modalități larg accesibile, de a educa un «sentiment al istoriei».



IOSIF CONSTANTIN DRĂGAN

clonim '81

DACIA IN AUTORII LATINI CLASICI ȘI POSTCLASICI

C. PLINIUS SECUNDUS (cel Bătrân) 23—79 d. Cr.)

Cel mai de seamă reprezentant al științei romane, Pliniu cel Bătrân, mort precum se știe din pricina curiozității sale de a studia la fața locului fenomenul erupțiunii Vezuviului, ne dă, în monumentală sa scriere, singura care ni s'a păstrat, *Historia Naturalis*, în 37 cărți, o mulțime de informațiuni asupra teritoriului țării noastre, din secolul I-ii al erei creștine, și asupra diferitelor popoare ce locuiau pe atunci în acest teritoriu, atât la Nordul cât și la Sudul Dunării. În același timp, aflăm în opera lui Plinius mai multe date geografice și etnografice ce a strâns autorul consultând, după cum el însuși ne spune, peste 2.000 de cărți.

Istoria Naturală IV, 18

Tracia, una dintre cele mai puternice țări din Europa, este împărțită în cincizeci de strategii . . .

Tracia începe a se mărgini de altă parte cu marea Neagră și cu gurile Dunării. Aci ea are poate cele mai frumoase cetăți, Istropolis a Milesienilor, Tomi, Calatis care înainte vreme se chema Acervetis. Ea avea odinioară Heraclea și Bizone care a fost înghițită printr'un cutremur de pământ. Acum se găsește aci Dionysopolis, numită mai înainte Cruni ¹), pe care o udă fluviul Ziras. Intreg acest ținut a fost ocupat de Scitii numiți Aroteri (agricultori). Aci se găsesc cetățile lor: Aphrodisias, Libistos, Zigeres, Borcobe, Eumenia, Parthenopolis, Gerania, unde se spune că a fost neamul Pygmeilor. Barbarii îi numesc Cattuzi și cred că au fost puși pe fugă de cocori. Pe litoral, începând dela Dionysopolis, se găsește Odessus a Milesienilor.

Istoria Naturală IV, 24, 7

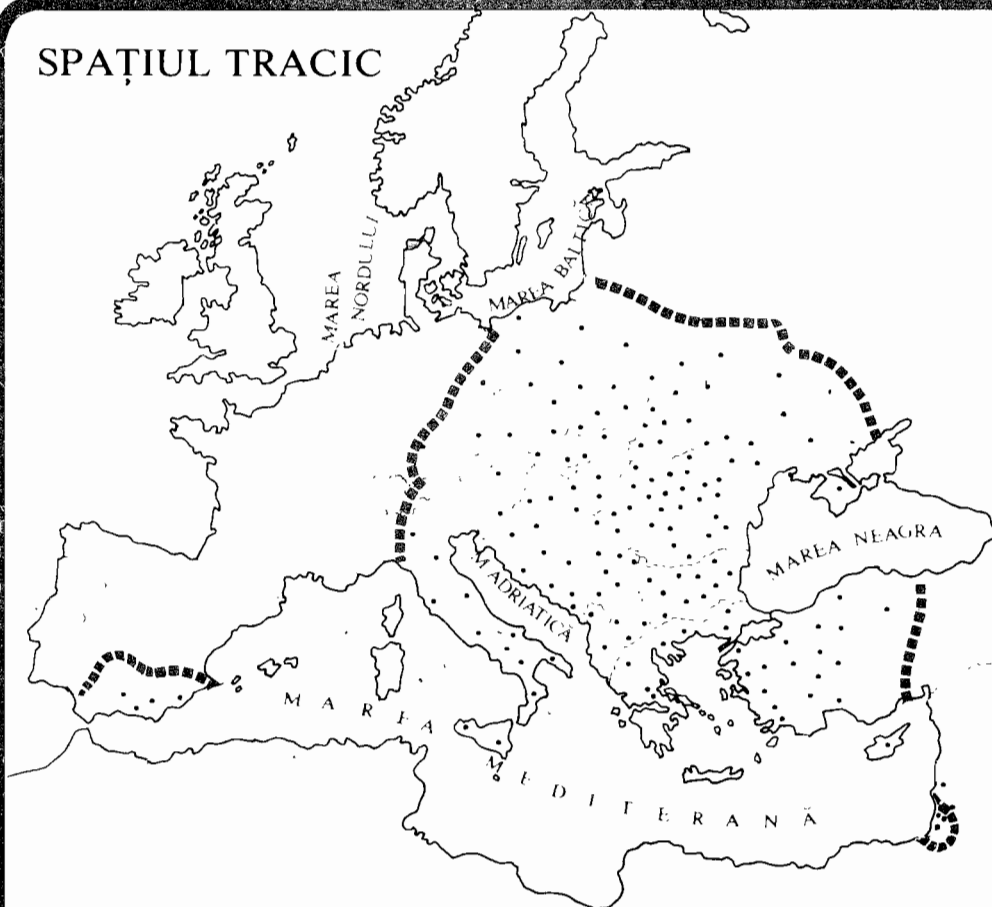
Dunărea, izvorînd din Germania, din înălțimile muntelui Abnoba, din fața orașului galic Rauricum, străbate mai multe mii de pași dincolo de Alpi regiunile a nenumărate națiuni, sub numele de Danubius, și mărindu-se, după primirea mai multor ape, intră în Iliria sub numele de Istru. Apoi, crescând cu șaiszeci de râuri, jumătate din ele fiind navi-

gabile, se varsă în Marea Neagră prin șase brațe enorme. Cel dintâi braț este Peuce, numit astfel după insula Peuce care este foarte aproape și este absorbit de un lac mare, lung de 19.000 pași. Din același braț și deasupra orașului Istropolis se formează un lac de 63.000 pași în cercuit și care se numește Halmyris. Al doilea braț se chiamă Naracustoma. Al treilea Calonstoma lângă insula Sarmatică. Al patrulea Pseudostomon, cu insula numită Conopon Diabasis; apoi Borcostoma și Spireostoma. Și fiecare gură este atât de întinsă că marea este biruită, copleșită pe o lungime de 40.000 pași și apa este dulce de băut.

De aci încep în general popoarele scitice; dar litoralul a fost ocupat de neamuri diferite, când de Geți, numiți de Romani Daci²⁾, când de Sarmați, de Greci numiți Sauromați și Hamaxovieni sau Aorsi, când de Sciții degenerați și născuți din robi sau de Troglodiți; apoi de Alani și de Roxalani. În părțile superioare între Dunăre și pădurea Hercyniană până la lagărul de iarnă dela Carnuntum din Panonia și până la frontiera Germanilor, câmpiile și șesurile sunt în stăpânirea Iazygilor Sarmați; munții însă și pădurile în cea a Dacilor cari au fost respinși de aceștia până la râul Tisa. Dela Marus sau dela Duria înainte, separându-i de Suavi și de regatul lui Vannius, localitățile din față pe unele le posed Bastarnii, pe altele Germanii. Agrippa evaluează toată această regiune dela Istru până la Ocean la 2.000.000 pași în lungime și la 400.400 în lățime, dela deșerturile Sarmației până la Vistula. Numele de Scit s'a aplicat la toți Sarmații și la toți Germanii; dar această numire veche nu s'a păstrat decât la aceia cari, așezați dincolo de aceste popoare, trăiesc aproape necunoscuți de ceilalți oameni.

Dela Dunăre înainte întâlnim orașele Cremniscos și Aepolium, munții Macrocremnii, vestitul fluviu Tyra care a dat numele său orașului ce se numea înainte vreme Ophiusa. Tot acolo se află marea insulă locuită de Tyrageți, departe de gura Pseudostomon a Istrului la 130.000 pași: apoi popoarele Axiace, numite astfel după fluviul Axiaces, dincolo de cari sunt Crobyzii: fluviul Rhode, golful Sagaricus și portul Ordesus. La 120.000 pași de Tyra este fluviul Borystenes și lacul și un popor cu același nume și un oraș la 15.000 pași dela mare, numit odinioară Olbiopolis și Miletopolis. Apoi pe țarm portul Acheilor; insula lui Achile vestită pentru mormântul acestui erou. De aci, la 125.000 pași o peninsulă întinsă de-a-curmezișul în formă de sabie, numită Drumul lui Achile, ea se chiamă astfel după exercițiile de fugă ale acestuia și având, după Agrippa, 80.000 pași de lungime. Intreg acest ținut este ocupat de Taurosciți și de Siraci. Apoi o regiune păduroasă care a dat numele său mării Hylaeum¹⁾ ce o udă. Locuitorii se numesc Enaecadloae; dincolo fluviul Panticapes separă pe Nomazi de Georgi, apoi Acesinus. Unii spun că Panticapes se varsă în Borystene, mai jos de Olbia; alții însă, mai exacti, în Hypanis. Mai mult greșesc cei cari așază acest râu în Asia.

SPAȚIUL TRACIC



Tracii sunt neamul cel mai numeros și mai răspândit din lume,
după cel al Indienilor (Herodot)

<i>Franco Crevatin: Migrațiunile, între mit și realitate</i>	1
<i>E. Fruchter, G. Mihăescu: L'organon logique en Dacie</i>	5
<i>Florea Costache: Continuitatea noastră în limbă și în conștiință</i>	9
De vorbă cu prof. Radu Florescu (Boston)	12
Dacia în autorii latini clasici și postclasici	14

NOI TRACII

Redactia: Via Larga 11, Milano

Direttore responsabile: Sabino d'Acunto
Direz. Foro Traiano 1/A Roma - Reg. Trib. Roma n. 17282 del 31.5.78
Rivista mensile - Spedizione in abbonamento postale gruppo terzo (70%)